

Asia Tekijänoikeus kolmiulotteiseen tietokoneanimaatioon

Hakija B

Annettu 21.4.2015

Tiivistelmä

Kolmiulotteiset tietokoneanimaatiokuvat voivat itsenäisenä ja omaperäisinä olla tekijänoikeuslain tarkoittamia teoksia. Tekijänoikeusneuvosto ei antanut lausuntoa animaattorin ja tämän sopimuskumppanien välisiin sopimuksiin liittyvistä asioista. Tekijän oikeudesta tulla mainituksi animaatioiden tekijänä saattoi luopua sopimuksin vain, mikäli kysymyksessä oli laadulta ja laajuudeltaan rajoitettu käyttäminen.

LAUSUNTOPYYNTÖ

Hakija on pyytänyt tekijänoikeusneuvoston lausuntoa luomiensa, elokuvaa varten tehtyjen lukuisien kolmiulotteisten tietokoneanimaatiomallien (3-D mallit) tekijänoikeuden suhteen. Kysessä ovat mm. tietokoneanimoidut avaruusaluukset vaurioineen, niiden osat ja aseistus, useiden elokuvan eri kohtauksien animoitu taustaympäristö ja niiden yksityiskohdat. Hakija kysyy, ovatko ne kuvallitteinä olevat tietokoneanimoidut mallit, jotka ovat hänen luomiaan, suojattuja tekijänoikeuslain puitteissa. Lisäksi, onko hänen malliensa mukaan edelleen tehty konseptitaide hänen malliensa kopiointia. Edelleen, onko mahdollista käyttää hänen luomiensa mallien sovelluksia myöhemmin tehdyissä videopeleissä ilman hänen lupaansa? Onko hänen työnsä lisensoitu vain alkuperäiseen elokuvaan eikä mihinkään muuhun ja voidaan sitä käyttää promootiona muuhun kuin alkuperäiseen elokuvaan? Lopuksi, onko hän saanut tekijänoikeuslain mukaan riittävän korvauksen kaikista taloudellisten oikeuksiensa siirroista?

VASTINE

Tekijänoikeusneuvosto on varannut I Oy:lle, E Oy:lle, V:lle, T:lle, K:lle ja L:lle tilaisuuden antaa asiassa kirjallinen vastine. Yhteisessä vastineessa on kerrottu laajan lausuntopyynnön sisältävän paljon toteen näyttämättömiä väitteitä lausuntopyynnön kohteena olevasta elokuvan luomisprosessista sekä lausunnon hakijan omasta roolista tuossa prosessissa, joista vastineen antajat ovat eri mieltä lausunnon pyytäjän kanssa. Lausunnon hakija on palkattu alaa aiemmin osaamattomana harjoittelijana tuotantoyhtiöön, ja tämä on työnantajana direktiovaltansa nojalla määrännyt tälle työtehtävät, joiden nimenomainen tarkoitus on ollut avustaa elokuvan materiaalin tekemisessä työnantajan ohjeistuksen mukaisesti, jossa hakija on ollut osa isompaa joukkoa ihmisiä, jotka ovat tehneet yhdessä erikoistehosteiden grafiikkaa elokuvaan ja hankkeeseen. Hakijan rooli on ollut pienempi, ei luova ja mekaaninen. 3-D mallien tuotannossa on ollut useita työvaiheita ennen ja jälkeen hakijan suorittamien työvaiheiden, ja 3-D-mallit siirtyivät niitten tuotantolinjalta lopulliseen elokuvan kuvien teko-vaiheeseen, johon hakija ei osallistunut.

Hakijan työ ei vastineen antajien mukaan sisältänyt sellaisia luovia ratkaisuja tai työtä, joilla olisi syntynyt tekijänoikeutta, vaan hänen roolinsa yhtenä monista tiimin jäsenistä tarkan ohjeistuksen alaisuudessa ei riitä synnyttämään hänelle tekijänoikeutta yksin tai yhdessä muiden henkilöiden kanssa, sillä muiden henkilöiden kuin hänen panoksensa on kyseessä olevien materiaalien suhteen ollut niin omaperäinen ja luova, että elokuva, ja sen osat sisältäen myös tietokoneanimoidut taustat ja hahmot voivat nauttia teossuojaa.

Hakija on ollut jo työhönoton yhteydessä tietoinen, että hänen materiaalinsa ja työnsä tulokset siirtyvät osana isompaa kokonaisuutta muiden tekemien muokkauksien kanssa tuotantoyhtiölle ja alalla tyyppillisesti uudelleen luovutettavaksi ja muokattavaksi jo hiljaisesti. Tämän lisäksi asiassa on tehty hakijan ja työnantajan välillä erillinen kirjallinen työsopimus, jossa kaikki mahdolliset materiaaliin liittyvät siirrettävät oikeudet ovat siirtyneet työnantajalle myös silloin, kun materiaali mahdollisesti olisi tekijänoikeudella suojattua ja siirrettävissä työntekijää kuulematta kolmannelle osapuolelle muokkaus-oikeuksin. Siirronsaajat ovat teoksia ja materiaalia käyttäessään ilmoittaneet tai jättäneet ilmoittamatta tekijän ja muut tahot eri käyttötilanteissa kyseisellä alalla vallitsevan hyvän tavan mukaisesti.

TEKIJÄNOIKEUSNEUVOSTON LAUSUNTO

Tekijänoikeuslain (404/1961) 55 §:n mukaan tekijänoikeusneuvosto antaa lausuntoja tekijänoikeuslain soveltamisesta. Näiden lausuntojen luonne ei ole sitova. Tekijänoikeusneuvosto ei anna lausuntoja muiden lakien soveltamisesta.

Kolmiulotteisen tietokoneanimaatiomallin tekijänoikeus

Tekijänoikeuslain 1 §:n 1 momentin mukaan sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on yksinoikeus teokseen. Säännös sisältää esimerkkiluettelon suojattavista teostyypeistä. Tekijänoikeussuojaa saavat esimerkiksi kuvataiteen teokset, ja kolmiulotteinen, tietokoneella tehty animaatiomalli voi olla teos-suojan kohteena. Teoksella tekijänoikeudellisessa merkityksessä tarkoitetaan henkisen luomistyön tuotetta. Taiteellinen tuote kuten muutkin teokset on tekijänoikeudella suojattu, jos sitä voidaan pitää tekijänsä luovan työn itsenäisenä ja omaperäisenä tuloksena. Tällöin se ylittää teoskynnyksen eli saavuttaa teostason. Suojan edellytyksenä ei ole muita vaatimuksia.

Euroopan Unionin tuomioistuin katsoi 1.12.2011 antamassaan ratkaisussa C-145/10 (Painer), että teos voi saada tekijänoikeussuojaa, jos se on tekijänsä henkisen luomistyön tulos siten, että se kuvastaa tekijän persoonaa ja siitä käyvät ilmi tekijän vapaat ja luovat valinnat teosta tehtäessä. Kansallisen tuomioistuimen tehtävä on ratkaista lopullisesti, ylittykö teoskynnys.

Tekijänoikeuden luovutus ja kohtuullinen korvaus

Tekijänoikeus voidaan, tekijänoikeuslain 3 §:n säännöksistä johtuvien rajoituksin, luovuttaa kokonaan tai osittain. Ellei toisin ole sovittu, ei se, jolle tekijänoikeus on luovutettu, saa muuttaa teosta eikä luovuttaa oikeutta toiselle. Tekijänoikeuden luovutuksesta tehdyn sopimuksen kohtuuttoman ehdon sovittelusta on voimassa, mitä varallisuus oikeudellisista oikeustoimista annetussa laissa (228/29) on säädetty.

Analyysi ja johtopäätökset

Tekijänoikeusneuvosto on arvioinut lausuntopyyntöön oheistettuja väritulosteita ja videoleikkeitä hakemuksessa mainituista animaatiomalleista. Lausuntopyynnössä on kerrottu, että siinä mainitut kohtaukset ovat syntyneet usean henkilön yhteistyönä

ja monessa niistä hakijan osuus joko käytännön animointityön toteutuksessa tai tekijäryhmän työn koordinoinnissa on ollut merkittävä niiltä osin, kun niihin on sisältynyt kolmiulotteisia tietokoneanimaatioita muitten elementtien ohella.

Kohtauksien monet animoidut yksityiskohdat kuten lukuisien avaruusaluksien osat ovat olleet hakijan joko yksin tai yhdessä toisten kanssa animoimia joko hänen omien ideoidensa tai vaihtelevassa määrin toisten ideoiden ja luonnosten pohjalta. Esitetyn materiaalin pohjalta kohtauksissa mainitut kuusi avaruusaluksia voivat kohtauskokonaisuuksista erillisinä olla siinä määrin itsenäisiä ja omaperäisiä että ne ylittävät erillisinä animaatioina teoskynnyksen. Hakijan kertoman mukaan hän on osallistunut niistä viiden toteutukseen eri tavoin.

Esitetyn materiaalin pohjalta tekijänoikeusneuvostolla ei ole edellytyksiä arvioida pidemmälle puhtaina näyttökysymyksinä niin kohtausten kuin niiden tai avaruusalusten yksittäisten osien ja elementtien teoksellisuutta tietokoneanimoiduilta osin tai sitä, kuka tai ketkä ovat tekijöinä osallistuneet mahdollisten teosten luomiseen. Näiltä osin tekijänoikeusneuvosto ei anna lausuntoa näytön arvioimisen osalta, sillä se ei ole tekijänoikeusneuvoston toimivaltaan kuuluva tehtävä.

Kuten hakija on itse lausuntopyynnössään todennut, hän on animointitehtävissään työskennellyt kahdessa yhtiössä, ja hakija on tehnyt molempien kanssa sopimukset valmistamansa materiaalin oikeuksien ja niiden siirron suhteen. Oikeuksien siirto, niiden laajuus sekä niihin perustuva materiaalin mahdollinen myöhempi ja uudelleenkäyttö ovat sopimuksen tulkintakysymyksiä, jotka eivät kuulu tekijänoikeusneuvoston toimivaltaan.

Hakijan oikeuden suhteen tulla mainituksi teoksensa tekijänä säädetään TekijäL 3 §:ssä. Sen mukaisesti kun teoksesta valmistetaan kappale tai teos kokonaan tai osittain saatetaan yleisön saataviin, on tekijä ilmoitettava sillä tavoin kuin hyvä tapa vaatii. Alalla vallitseva käytäntö määrittelee sen mikä hyvä tapa on. Tästä oikeudesta tekijä voi sitovasti luopua, mikäli näin on sovittu, vain mikäli kysymyksessä on laadultaan ja laajuudeltaan rajoitettu teoksen käyttäminen.

Puheenjohtaja

Marcus Norrgård

Sihteeri

Perttu Virtanen

Lausunto on käsitelty tekijänoikeusneuvoston täysistunnossa. Asian ratkaisemiseen ovat osallistuneet Marcus Norrgård (puheenjohtaja), Pirjo Kontkanen, Pekka Pulkkinen, Ilmo Laevuo, Ahti Vänttinen, Anne Salomaa, Satu Kangas, Aku Toivonen, Tuula Hämäläinen, Anniina Huttunen ja Jussi Mäkinen.